

1

Een korte introductie in de filosofie van deze vrouwen

- De werkwijze van Eilenberger is dat hij vier vrouwen volgt in de 10 jaren waarin de basis van hun filosofisch denken tot stand komt.
- Dus per jaar van 1933-1943 neemt hij ons lezers mee in hun levens en hun denken.
- Daarbij verliest hij niet, maar de lezer wel, het overzicht in de denkwijze van de verschillende filosofen.
- Daarom vandaag een kort introductie om bij het lezen houvast te bieden.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

2

Overeenkomsten

- Alle vrouwen zijn geraakt door, en schrijven over de actualiteit van hun persoonlijke leven,
- Als Joodse, als vrouw, als vluchteling, als mensen in een wereld waarin de oorlog en de revolutie een reële ervaring is.
- Ze schrijven tegen de achtergrond van Europa als continent dat, zwaar van zijn roemruchte verleden, op zijn grondvesten trilt. Rusland dat van revolutie naar revolutie gesleurd wordt en Amerika als het nieuwe land van onbegrensde mogelijkheden, waar ze dan ook allemaal heen gaan voor kortere of langere tijd.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

3

Overeenkomsten

- Allemaal zijn ze omringd door een overwegend mannelijke wijze van denken, waarmee ze zich uiteen moeten zetten, al was het maar om serieus genomen te worden. Degenen die hen kansen geven (of niet) zijn mannen. Ze worden pas laat ontdekt en groeien nog tot in onze tijd qua invloed en aanzien.
- De introductie van hun denken en uitgaves van boeken lopen via mannen van naam, ze komen laat voor in overzichtswerken. Dat vergeten we nu gemakkelijk. Maar het ligt net achter ons, als we daar al van kunnen spreken.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

4

Overzichtswerken en vrouwelijke filosofen (een paar voorbeelden)

- **Klassiker der Philosophie van Hoffe**, 1985 (Von der Vorsokratern bis David Hume (1) en Von Immanuel Kant bis Jean Paul Sartre (2) heeft geen enkele vrouw opgenomen.
- **Storj's Geschiedenis van de filosofie** (27ste druk! 2004) heeft Arendt in een opmerking over Heidegger geciteerd, verder komen nauwelijks vrouwen voor en deze vier vrouwen niet. Geen vrouw heeft een eigen kopje tekst.
- **Bor en Kingmas Verbeelding van het denken** (2004) kent Arendt een rol toe in het hoofdstuk over Habermas, en de Beauvoir krijgt twee zinnen in de vier pagina's over Sartre.
- **Doorman en Pott** (eerste druk in 2000) hebben wel (5) vrouwen opgenomen in hun **Filosofen van deze tijd** (27) en dat breidt zich uit in volgende drukken.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

5

Hannah Arendt (1906-1975)

- Schrijft haar eerste grote werk over Totalitarisme. (eind 40iger jaren) Ze legt een verband tussen Stalin en Hitler en zegt dat hier sprake is van een nieuwe structuur die we hierna altijd zullen moeten vrezen omdat het een antwoord is op de problemen die nieuw zijn en in de 20ste eeuw er nog steeds zijn, ook na de oorlog.
- Wordt beroemd en controversieel met de banaliteit van het kwaad (1962) over Eichmann
- Noemt zichzelf politiek denker, maar is door en door filosofisch gevormd, wat maakt dat ze politieke analyses schrijft die meestal beginnen bij Plato en Aristoteles.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

6

Hannah Arendt (is dus 27 jaar als Eilenberger begint in 1933)

- Existentialist en fenomenoloog
- Kernbegrippen:
 - totalitarisme,
 - pluraliteit en nataliteit
 - banaliteit van het kwaad
- Het belangrijkste aandachtspunt moet volgens haar zijn wat mensen doen. Daarin speelt denken en oordelen een belangrijke rol. Deze activiteiten staan niet in dienst van een ultieme waarheid achter de dingen, maar dienen het menselijke leven in het hier en nu.

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

7

7

Ayn Rand (1905-1982)

- Schrijft vanuit haar verzet tegen de onderdrukking van de collectiviteit. Haar antwoord ligt in het volledig volgen van de eigen ideeën en het eigen belang. Egoïsme = goed
- De 'atlassen van de wereld' zullen dan de wereld dragen en dat komt uiteindelijk iedereen ten goede.
- Liefdadigheid, moraliteit en dergelijke is macht van de zwakken en verhindert de bloei van het individu en de wereld.

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

8

8

Ayn Rand (26 jaar in 1933)

- Haar beroemdste boeken zijn de romans **Fountainhead** en **Atlas Shrugged**.
- Kernbegrippen:
 - Objectivisme = De werkelijkheid is wat het is,
 - Ethiek = individueel eigenbelang (strikt egoïsme),
 - Vrije markt = de beste manier om de sterken te laten doen wat ze willen en waar ze goed in zijn,
 - Moraal en sociale theorieën zijn geen feiten en belemmeren slechts de best mogelijke wereld,
 - Uitrui: mensen die elkaar respecteren doen niets voor elkaar tenzij er iets tegenover staat en zijn daar eerlijk over,
 - Realisme: De objectieve feiten bevinden zich in het bewustzijn dat ook bestaat,
 - Geluk is het hoogste doel.

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

9

9

Simone Weil (1909-1943)

- Simone Weil is van meet af aan radicaal in haar denken, ze leest niet alleen de westerse filosofie maar ook oosterse en doet dat in de oorspronkelijke taal.
- Ze gaat het verst van de vier. Zowel in de verbondenheid met de arbeiders, als in de gewelddadige strijd, en uiteindelijk ook in de mystiek.
- Haar acties voldoen niet aan wat zij ervan hoopt. Ze is superonhandig, kwetsbaar en draagt vaak eerder bij aan chaos, dan aan de productie of de politieke strijd.
- Ze doet wat ze denkt en staat geen compromissen toe met wat zij als waarachtig erkent.

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

10

10

Weil (24 jaar)

- Belangrijkste thema is de waarheid. De waarheid die ze ervaart is dat er lijden is en onrecht. De andere begrippen komen daaruit voort:
- Rechtvaardigheid en wat daarvoor nodig is.
- Verworteling = We moeten ons als mens zielsverwant voelen met onze gemeenschap, het land en de omgeving.
- Verplichting = is iets wat mensen zelf voelen en wat geen ander nodig heeft (i.t.t. rechten)
- Ze schrijft, zegt Harmsen in een tekst bij de uitgave van **Verworteling** stellig en rechtlijnig. De overtuigdheid en ongenueanceerdheid wedijveren met die van Heidegger of Wittgenstein. Mensen houden van haar of verafschuwen haar.
- Camus brengt haar werk uit na haar dood

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

11

11

De Beauvoir (1908-1986)

- Verbindt zich al in 1929 in Parijs met Sartre en blijft bij hem tot zijn dood. Ze wil niet trouwen en niet haar vrijheid verliezen.
- Politiek zeer geëngageerd, steeds verbonden met het Franse existentialisme en de linkse en later communistische bewegingen van haar tijd. (maar geen lid) Haar werk **De tweede sekse** maakt haar een tijdlang boegbeeld van het feminisme. Haar teksten staan dicht op haar persoonlijke leven en gaan dus over het gezelschap waarin zij leeft, haar opvoeding, de strijd rond nieuwe relatievormen, vrouw zijn, ouder worden en dood gaan.

Maieutiek_vier vrouwen 2023-1

12

12

De Beauvoir (25 jaar)

- Haar boeken zijn veelal weggezet als niet filosofisch, maar juist in een existentialistische filosofie zijn het voorbeelden van existentie en de reflectie daarop.
- Kernbegrippen:
 - Vrijheid en de strijd met de behoefte aan anderen,
 - Ongelijkheid en onrecht (communisme)
 - Ambigüiteit we zijn lichaam én geest, we willen vrijheid én de vrijheid van anderen.
 - De ander zijn (uitsluiting) en de maatschappelijke component daarvan voor arbeiders, zwarten, vrouwen en ouderen.

Maleutiek_vier vrouwen 2023-1

13